

STADSHOLMEN

TEGEN 2

Bjurholmsgatan 1-11

SÖDERMALM

Stadsholmen

AB Stadsholmen är Stockholms stads bolag för förvaltning av äldre, kulturhistoriskt värdefulla fastigheter. Vi äger och förvaltar merparten av bebyggelsen inom kulturresevatet östra Mariaberget, Skinnarviksberget, Åsöberget och Vita bergen samt området vid Katarina kyrka. Dessutom är Stadsholmen största fastighetsägare i Gamla stan, på Långholmen och i Djurgårdsstaden. Vi äger och förvaltar även gårdar i ytterstaden – stamfastigheter från vilka stadens moderna förorter vuxit fram. För närvarande omfattar beståndet 279 fastigheter med drygt 700 byggnader, som inrymmer 1633 lägenheter och 804 lokaler. Stadsholmen är ett dotterbolag till AB Svenska Bostäder.

Stadsholmen bildades 1936 av samfundet S:t Erik för att rusta upp några kvarter i Gamla stan. Stadsholmen är det äldre namnet på denna stadsdel. 1967 förvärvade Stockholms stad bolaget och överförde merparten av sitt äldsta bostadsbestånd till Stadsholmen. Under åren har även Stadsholmen övertagit byggnader från andra fastighetsägare som byggnadsstyrelsen, kriminalvården och Gatu- och fastighetskontoret i Stockholm.

Med tiden har ett synsätt vuxit fram där antikvariska principer baserade på varje hus historia och förutsättningar blivit vägledande för hur byggnader och yttre miljö ska förvaltas och rustas. Flertalet av våra fastigheter har högsta klassificering (blå) vilket innebär att de har så stora kulturhistoriska värden att de motsvarar kraven för byggnadsminnen. För oss är byggnadsvård ett vardagsarbete och allt vi gör präglas av respekt för husen och deras historia.

FAKTABLAD

Byggnader och miljöer berättar ofta något om vår historia. Genom byggnaderna kan vi få veta hur staden och samhället förändrats. Husen ger oss också kunskap om hur människor har arbetat, bott och inrett sina hem och de speglar även olika gruppers livsvillkor.

Somliga hus är väldokumenterade och omskrivna medan andra är mer anonyma. Under några år har vi tillsamman med Stadsmuseet i Stockholm arbetat med att sammanställa en kortfattad information om alla våra fastigheter; information om när husen byggdes, hur de har förändrats och hur de har använts under åren.

För att kunna beskriva den enskilda fastighetens historia har vi dels besökt varje hus för att se vad som finns kvar från äldre tid och dels letat uppgifter i arkiv och litteratur. En del nya foton har tagits för att illustrera faktabladet.

För att hinna med alla fastigheter inom rimlig tid har arbetet byggts på lättåtkomliga uppgifter. Ingen fullständig arkivforskning har alltså gjorts och de historiska beskrivningarna är därför inte heltäckande. Ibland kan uppgifter i olika arkiv också vara motsägelsefulla och det har inte alltid funnits möjlighet att reda ut frågetecken. Faktabladet kan därför komma att fördjupas och förändras vid nya undersökningar i framtiden.

Faktabladet finns samlade på Stadsholmens webbplats www.stadsholmen.se

GÅRDSINTERIÖR MOT NORR ÅR 1906. FOTO: LARS LARSSON. SSMC0005795.

Fastigheten Tegen 2 är unik som ett av de få bevarade bryggerier från 1700-talet, på sin tid en av stadens största. Från 1831 och fram till 1920-talet var Katarina sjukhus inrymt i byggnaderna och sedan 1960-talet består de av bostäder och ateljéer.

Fastighetens stenhus, uppförda omkring en gård under 1700-talet första hälft, har en väl sammanhållen och ursprunglig karaktär. Det är ett unikt dokument över 1700-talets bryggerimiljö med samtliga stenhus bevarade och har stor betydelse för förståelsen av äldre byggnadstraditioner med dess volymer och materialval.

Invändigt finns spår efter de verksamheter som bedrivits genom åren, både från 1700- och 1800-talet samt moderna ytskikt, kök och wc från 1900-talets andra hälft.

Fastigheten Tegen 2 är blåvärderad enligt Stockholms stadsmuseums kulturhistoriska klassificering. Det innebär att den har ett synnerligen stort kulturhistoriskt värde.

OMRÅDESHISTORIA

Kvarteret Tegen, före detta Bondetorpet Mindre, låg fram till sekelskiftet 1900 i Stockholms utkant och tillhörde, liksom nu, Katarina församling. Den kraftiga befolkningsökningen i Stockholm på 1600-talet innebar en snabb utbyggnad på malmarna. Den stora församlingskyrkan började byggas 1656 och placerades väl synlig på höjden.

I kvarteret Tegens närhet ligger Nytorget som är känt från 1670-talet då det omnämndes som mönstringsplats för trupper. Namnet hänger samman med Nya Gatan, den del av nuvarande Skånegatan som löper längs torgets norra sida. Området kring Nytorget och Hammarby sjö blev ett centrum för textilnäringen i den första etappen av Stockholms

ÖSTRA SIDAN AV DÅVARANDE KATARINA SJUKHUS 1915. FOTO: KASPER SALIN. SSMF004609.

industrialisering. Redan under 1600-talets andra hälft etablerades textilindustrier vid Nytorget och vid Barnängen. De förhållandevis stora skarorna textilarbetare och deras familjer hade särskilt svåra levnads- och arbetsförhållanden. Flertalet bodde mycket trångt inom fabriksanläggningarnas gränser eller i små trähus i närområdet. Andra arbetsplatser i området var bryggerier och kvarnar. Under 1700-talet fanns flera mindre bryggerier, vissa kom att utvecklas och leva vidare in på 1900-talet. Parallellt med industrierna fanns stora trädgårdar i den glest bebyggda trakten.

Första hälften av 1800-talet var, liksom i övriga staden, en tid med liten byggnadsverksamhet. Förändringarna var däremot betydligt större under århundradets senare del och under 1900-talet minskade den industri- och hantverkarkaraktär som området tidigare haft. Det byggdes en mängd hyreshus som till viss del ersatte den äldre småskaliga bebyggelsen och gav området en ny siluett. Samti-

digt genomfördes nya trafiklösningar som förbättrade kommunikationerna.

Tegen 2, före detta Bondetorpet Mindre, förekommer från 1600-talet och dess form finns beskriven i Holms tomtbok 1674. I samband med Katarina Bangatas framdragning 1885 kom kvarterets norra del att tas i anspråk för gatans sträckning, därav kvarterets nuvarande form. Väster om kvarteret sträcker sig Bjurholmsgatan som fick sitt namn 1913 och som tidigare hette Sandbergsgatan eller Nya Sandbergsgatan. Öster om kvarteret går Brännerigatan som fick sitt namn 1917. Gatan motsvarades dessförinnan av närmast Axels gräns, under 1600-talet i Holms tomtbok benämnd Mäster Pers gränd. Söder om kvarteret sträcker sig nu Gotlandsgatan som tidigare motsvarades av en mindre gränd kallad Sandbergs gränd eller liknande.

Kvarteret ligger på en sandås och den goda vattenförekomsten gjorde området lämpligt för bryggeriverksamhet.

FASTIGHETENS HUVUDPORT MOT BJURHOLMSGATAN SOM SANNOLIKT ÄR FRÅN 1760-TALET. FOTO: J. MALMBERG.

HISTORIK

Olof Ströms bryggerianläggning

Fastigheten Tegen 2 består av ett antal äldre småtomter som handelsmannen och bryggaren Olof Ström lät samla och bebygga med ett bryggeri omkring 1720. Ström var en av Stockholms rikaste bryggare och omkring mitten av 1700-talet var bryggeriet stadens största. Han etablerade sig först i kvarterets södra del, med ett brännhus (Bjurholmsgatan 1 a), bostadshus (Bjurholmsgatan 1 b-c), och ett bryggghus (Bjurholmsgatan 9). Därefter utvidgade han med tomter i den norra delen av kvarteret och lät uppföra ett spannmålsmagasin och mälthus (Bjurholmsgatan 3) samt en uthuslänga med bland annat stall, vagnshus och fåhus (Bjurholmsgatan 5-7). Anläggningen fick i stort sett sin nuvarande omfattning under 1740-talet och hade elva drängar, en gosse och åtta pigor anställda.

År 1764 avled Olof Ström varvid hans dräng eller betjänt Anders Willman ärvde bryggeriet. Willman

lät reparera anläggningen och bland annat uppföra ett lusthus i den södra trädgården och en portbyggnad med portal vid infarten.

Kronobränneri

År 1775 förbjöds husbehovsbränningen och det infördes statligt monopol på brännvinsbränningen. Detta drabbade bryggarna hårt och många gick i konkurs. År 1785 köpte staten Willmans anläggning och använde den som kronobränneri. Monopoliseringen visade sig dock vara misslyckad och verksamheten avslutades 1796.

Katarina sjukhus

År 1827 beslutades att byggnaderna skulle användas till sjukhus och 1831 invigdes det nya, så kallade provisoriska sjukhuset, eller "kopphuset". Från 1878 benämndes det Katarina sjukhus. I sjukhuset skulle finnas plats för personer med epidemiska sjukdomar eller patienter som fordrade mycket långvarig skötsel.

GÅRDEN MED VY MOT SÖDER.
FOTO: J. MALMBERG.

GÅRDEN MED VY MOT NORR.
FOTO: J. MALMBERG.

Redan från början var de planerade 100 sängarna för få varvid man trängde in ytterligare patienter i den gamla anläggningen. I slutet av 1840-talet hade antalet sängar fördubblats i samma lokaler och 1863 hyste man inte mindre än 2002 patienter. Allt större del av det gamla bränneriet togs i anspråk. Sjukhuset var verksamt fram till 1933, därefter användes lokalerna som lager. Bland annat som militärförråd för arméförvaltningen. Mellan 1960-talet och 1990-talet byggdes fastigheten succesivt om till ateljéer och bostäder. Sedan 2001 ägs fastigheten av Stadsholmen.

Kort byggnadshistorik

Bjurholmsgatan 1c

Enligt ankarslutar på den norra fasaden uppfördes huset 1722. Dess ursprungliga funktion är oklar. Enligt en kronotaxeringslängd 1726 fanns det inte några boende i huset medan det i en brandförsäkring från 1751 framgår att huset var uppfört i två våningar med tegeltak. I bottenvåningen fanns sju bostadsrum och i andra våningen sex stycken. Under huset fanns fyra välvda källare och trapporna var av sten. Enligt en brandförsäkring från 1791 hade rummen moderniserats med kakelugnar och 1863 anges att vinden var

DEKORATIV, OCH TROLIGTVIS URSPRUNGLIG, FRONTESPIS I BAROCKFORM. FOTO: J. MALMBERG.

inredd med två bostadsrum. 1907 inreds ytterligare tre rum och taket fick kupor mot gatan.

Bjurholmsgatan 1a-b

När byggnaden uppfördes är oklart, det är möjligt att den fanns redan under 1720-talet när hus 1 c uppfördes. Vid en brandförsäkring 1751 beskrivs huset som ett brännhus i en våning. Invändigt fanns fyra stycken inmurade kopparpannor och en bagarstuga med ugn och bod. Efter en brand 1786 byggdes huset om med ny grund och någon gång mellan åren 1839-1864 byggdes det på med en våning och inreddes till bostadsrum, sannolikt sjuksalar.

Bjurholmsgatan 3

Byggnaden uppfördes som ett mälthus och spannmålsmagasin, sannolikt mellan åren 1743-1751. Huset hade tre våningar, källare och vind. Mälthuset var placerat i källaren. Där mältades kornet, det vill säga omvandlades till malt. I bottenvåningen fanns en stor spannmålsbotten med stödpelare av trä, förstuga, två välvda kammare och en kölnugn där man torkade malten. I den norra delen fanns ytterligare

en kölnugn och en välvd förstuga. Eftersom huset var ett spannmålsmagasin fanns inga fönster, utom i bottenvåningens kammare. Istället fanns mindre gluggar. Huset brandskadades 1786, efter det fick det ett koppartak, möjligtvis ny takkonstruktion och stentrappor.

När anläggningen byggdes om till sjukhus under åren 1827-1831 inreddes sjuksalar och nödvändiga biutrymmen. De nuvarande trapphusen byggdes och fönstren sattes in.

Bjurholmsgatan 5 a-e, 7

År 1745-1751 lät Ström uppföra Bjurholmsgatan 5 a-e samt 7. På den norra delen av gården, Bjurholmsgatan 5a, uppfördes fyra stycken uthus av sten med frontespis och innanförliggande två kamrar. Sannolikt är utformningen med frontespisarna ursprunglig. Längs den östra tomtgränsen fanns från norr räknat; ett valv med järndörr, ett fähus för tolv kor, stall för tio hästar, ett stort vagnshus, en hästkvarn, en humlebod, ett skafferier, en sal och en kammare med förstuga. Under 1770-talet genomfördes en omsorgsfull inredning salen, nuvarande Bjurholmsgatan 7c.

BOSTADSLÄGENHET MED PÅKOSTADE VÄGGPANELER FRÅN 1700-TALETS SLUT OCH 1700-TALS KAKELUGN, DEPONERAD AV STADSMUSEET. FOTO: J. MALMBERG

Vid ombyggnaden till sjukhus ersattes uthusen av förråd och 1873 inreddes en desinfektionsanläggning i längans norra del.

Vid 1900-talets början inreddes lokalerna bland annat till sjuksalar, celler och badrum. Den stora salen på Bjurholmsgatan 7c avdelades till två rum och inredningen med paneler och taklister kompletterades på den nya väggen. Till ett av rummen deponerades en kakelugn av Stadsmuseet 1962. År 1952 renoverades husets fasader. Sannolikt tillkom 1700-talsdörren till Bjurholmsgatan 7c samt övriga dörrar mot gården.

Bjurholmsgatan 9

Byggnaden var ursprungligen ett brygghus. När det uppfördes är inte klarlagt, men sannolikt inte före 1712. Enligt en byggnadsritning från 1748 av murmästare Gottfriedt Francke, innehöll det en ölbod

och ett brygghus med bryggkar och tre kopparpannor. Enligt en brandförsäkring från 1864 har huset byggts om till två kök, ett med stengolv, spis och två inmurade kopparpannor samt ett med spis och brädgolv. Senare byggdes ett kök om till pannrum och vinden inreddes med två rum.

Bjurholmsgatan 11

Huset var ursprungligen spannmålsmagasin och kölna. Det är inte klarlagt när det uppfördes, dock efter 1712 och innan 1751 då det finns beskrivet i en brandförsäkring med en förstuga, en kölna med virkad mässingstorkplåt, tre spannmålsbodar samt vind. År 1772 byggdes spannmålsmagasinet till mot söder med två fönsteraxlar och inrymde en kolkällare och en bod efter ritningar av murmästare Dimling. Mellan åren 1827-1864 byggdes husets bottenvåning om till kök och bostadsrum. Den övre våningen användes till förråd.

Upprustning och renovering

Efter sjukhuset lades ned beslöts att inreda fastigheten till ateljéer och bostäder vilket genomfördes i tre etapper. I den första etappen 1962 renoverades det gamla bostadshuset, Bjurholmsgatan 1 b-c. År 1968 påbörjades den andra etappen som berörde Bjurholmsgatan 9-11 och Bjurholmsgatan 1a. Byggnaderna Bjurholmsgatan 3-7 renoverades 1995. År 1990 uppfördes ett uthus med rödpanelade fasader på tomten nordvästra hörn. Renoveringen innebar en modernisering med kök och våtutrymmen. Ytskikten förnyades och till stor del bevarades äldre inredning. I Bjurholmsgatan 11 medförde renoveringen dock en omfattande förändring för snickerier och den äldre planlösningen.

BYGGNADSBESKRIVNING

Fastigheten är kringbyggd med hus bortsett från den södra gränsen som har en putsad mur med en rundbågig trädörr. Mitt på tomten finns en gård som ansluter till Bjurholmsgatan och från vilken alla byggnader har sina entréer. Huvudentrén från gatan till gården består av en portrustik med järngrind placerad mellan två hus.

På gården finns gatstensbeläggning, grus och i söder en gräsyta med träd och buskvegetation. Runt om hela gården finns planteringar med bland annat syrener. I norr finns en utgång genom ett rött plank mot Bjurholmsgatan.

TRAPPHUS FRÅN TIDEN OMKRING 1830. FOTO: J. MALMBERG

Bjurholmsgatan 1 a-c

Exteriör

Bjurholmsgatan 1a-c består av två hus av sten. De står på en stensockel, har slätputsade fasader i gul kulör, kraftigt profilerad takfot och sadeltak klätt med plåt. På fasaderna finns ankarslut som på den norra gaveln bildar årtalet 1722. Hus 1a-b har två våningar med vind under ett flackt tak medan hus 1c är högre med två våningar, vind och källare, under ett högre takfall.

Fönstren är i liv med fasaden och med varierande utformning. I hus 1c är de rektangulära med en mitt- och tvärpost som avdelar till fyra bågar. I hus 1a-b är fönstren kvadratiska med en mittpost som avdelar till två spröjsade bågar samt innanfönster. I takfallen finns takfönster och takkupor. Entréportarna består av pardörrar med fyllningar, två av dem har glasade partier. Troligtvis är dörrarna från sent 1800-tal eller tidigt 1900-tal. Port 1a är placerad i murlivet, saknar omfattning men med en stentrappa. Port 1b har en enkel omfattning av sten, dörrnisch och välvd trappa med järnklamrar. Port 1c har en slät portal och intill finns källarnedgången med enkel stenomfattning och en låg dörr av järnplåt.

Interiör

Husens trapphus bevarar en ålderdomlig karaktär med kalkstensgolv, putsade väggar och tak. Trapporna har räfflade kalkstensplansteg, räcke av järn och på några ställen spjälräcke.

I trapphus 1b är taket kälat och putsat och vid golvet finns en profilerad fotlist. Dörrarna är helfranska enkeldörrar av 1700-talstyp med profilerade foder samt dörrar med liggande profilerade brädor. I trapphus 1c finns halvfranska enkeldörrar från sent 1800-tal och till vinden en järnplåtsdörr med två blad. Taket har en profilerad taklist.

Lägenheterna har sentida ytskikt och bevarade profilerade foder från 1800-talet, stickbågiga fönster med smygpanel och nattluckor med fyllningar. Bland dörrar finns enkeldörrar med fyllningar från 1800-talets senare del samt helfranska dörrar av 1700-talstyp.

Bjurholmsgatan 3

Exteriör

Huset är tre våningar högt med källare och vind. Fasaden är putsad och gulfärgad med en tjärad sockel

DEKORATIV JÄRNDÖRR MED SMIDDA HANDTAG I FORM AV BLOMMOR. FOTO: J. MALMBERG.

och profilerad taklist. Byggnaden har ett sadeltak täckt med plåt, en takkupa mot gården och en mot gatan. Fönstren är i liv med fasaden, i de två nedre våningarna är de låga och stickbågiga och i den övre våningen höga och rektangulära. Mot gatan finns en port till källaren av trä med liggande släta täckbräder och dubbla bandgångjärn. Övriga entréer är mot gården. Port 3a, b och c har identiska pardörrar med fyllningar och glaspartier. Port 3b och c sitter i djupa nischer varav 3b har fyllningar i nischen. På norra gaveln finns sekundära plåtdörrar. Källardörren har en ålderdomlig konstruktion men är sannolikt sekundärt insatt i den nuvarande öppningen, som tillkom under 1800-talet. I övrigt är ytterdörrarna från tidigt 1900-tal eller sent 1800-tal.

Interiör

Inredningen präglas av renoveringen 1995 men med bevarade snickerier, främst från ombyggnaden 1830. I huset finns dels halvfranska enkel- och pardörrar från ombyggnaden omkring 1830 och dels från 1800-talets slut. Av eldstäder finns en vit, flat kakelugn med ornerat krön, sannolikt

insatt vid ombyggnaden 1830, samt en vit flat kakelugn från 1800-talets senare del. I källaren finns de ursprungliga kalkstensplattorna bevarade. I trapphuset och trapporna ligger också kalkstensplattor men av senare datum. Taken i källaren är av grova bräder. Den södra delen av källaren har två murade och putsade kryssvalv.

Bjurholmsgatan 5-7

Exteriör

Bjurholmsgatan 5-7 utgörs av en långa längs den östra och norra tomtgränsen. Den östra längan är en våning hög med vind och två mindre bjälkkällare. Mot Brännerigatan har den en hög stensockel och mot gården en låg tjärad. Fasaderna är putsade i en gul kulör. Taket är ett sadeltak klätt med plåt och takkupor mot öster och väster. Mot gården finns en frontespis med barockform. Fönstren har varierande utformning med kvadratisk och rektangulär form samt både stickbågig och rektangulär karaktär. Till bostadslägenheten i Bjurholmsgatan 7c sitter en väl arbetad pardörr från 1700-talets senare del, sannolikt sekundärt placerad. I längans norra del finns en järnplåtdörr i en välvd öppning med vackra smidda handtag i form av blommor. Övriga dörrar är av trä med utanpåliggande fyllningar, troligtvis från 1900-talets mitt.

Mot norr är byggnaden en våning hög med inredd vind. Fasaden är putsad och gulfärgad och sockeln tjärad. Takfoten är profilerad under ett plåttäckt säteritak med frontespis i barockform. På var sida om frontespisen sitter en plåttäckt takkupa. I huset finns en grind av trä som sannolikt är tillkommen under 1800-talet. Övriga dörrar har profilerade täckbräder lagda i vinkel och är från 1800-talets senare del. I övrigt är dörrarna från 1900-talets första årtionden. Fönstren i byggnaden är kvadratiska med mittpost och två bågar.

Interiör

Invändigt präglas lokalerna och bostaden av renoveringen 1995. Golven är dels av betong och dels av bräder. I bostaden på Bjurholmsgatan 7c finns påkostad inredning med invändiga fönsterpaneler och foder av rokokotyp. Här står en 1700-tals kakelugn som en deposition från Stadsmuseet. Väggarna har dekorativa paneler från 1700-talets senare del. Väggen som avdelar den före detta salen tillkom under 1900-talets första hälft och har därför nytillverkade

snickerier. I taket finns profilerade taklister. Innerdörrarna är av varierande karaktär. Det finns enstaka helfranska 1700-talsdörrar, sena 1800-talsdörrar och dörrar från 1900-talet. I övrigt finns enkla lister och de flesta tak är enkla, putsade och målade.

Bjurholmsgatan 9,11

Exteriör

De två husen står på en stensockel som mot Brännerigatan är hög. Fasaderna är slätputsade i gul kulör med synliga ankarslut och takfoten är kraftigt profilerad under ett sadeltak klätt med plåt. I takfallet finns takkupor och takfönster. Bjurholmsgatan 11 har två våningar med källare och vind medan Bjurholmsgatan 9 har en våning med vind och utbyggnad mot

gården. Fönstren är i liv med fasaden och av varierande storlek, i huvudsak med mittpost och spröjsade bågar.

På Bjurholmsgatan 9 finns både stickbågiga och rektangulära fönster. Dörrar mot gården består av pardörrar med fyllningar och de övre delarna glasade.

På Bjurholmsgatan 11 finns en enkeldörr från gården till trapphuset, med fyllningar och den övre delen glasad. Ytterligare en dörr finns i husets södra del som är en enkel plankdörr.

Interiör

Invändigt har husen i huvudsak sentida ytskikt och snickerier från slutet av 1960-talet. I den övre våningen är hanbjälkarna synliga.

GEMENSAMT ANSVAR FÖR VÅR LEVAND E HISTORIA

Byggnader och miljöer med stort kulturhistoriskt värde berättar alltid något väsentligt. Det kan handla om stadsutveckling, samhällsförändringar, arkitektur, stilideal eller hantverksmetoder, men också om hur människor har bott och inrett sina hem eller om de skilda livsvillkoren för olika sociala skikt. Att fastigheterna byggts om och moderniserats under årens lopp är en del av historien.

Vi och våra hyresgäster är tillfälliga brukare i ett långvarigt historiskt skede. Vi har ett gemensamt ansvar för att aktivt och på ett varsamt vis bevara de värdefulla miljöerna till framtida generationer. Varsamhet kan bland annat innebära att behålla äldre planlösningar och att vara rädd om inredningsdetaljer som paneler, dörrar, lister och kakelugnar. Anpassningar och förändringar kan ske, men utan att vi förvanskar oersättliga värden. Individuella bedömningar måste alltid göras från fall till fall. Vi ska inte glömma att stilar och behov skiftar över tiden. Det vi idag kan tycka vara otidsenligt kan av kom-

mande generationer upplevas positivt och värdefullt.

Att använda traditionella material som kalkputs eller oljefärg är också viktigt, liksom att utforma nya inredningsdetaljer så att de passar i miljön. Vid vanlig städning och rengöring måste vi ta hänsyn till att de material och ytskiktsbehandlingar som finns i husen – till exempel trä, kalksten, stuck, oljefärg, limfärg och linoleum – är ömtåliga och kräver särskild försiktighet. Även innergårdar och trädgårdar har sina särskilda förutsättningar och ska skötas och utvecklas så att karaktären bevaras.

Stadsholmen har samlat sina riktlinjer för fastighetsunderhåll i broschyren "Ett stockholmskt kulturarv – att förvalta borgarhus och kåkar". Alla hyresgäster har fått skriften, men den finns också på vår hemsida. Här finns också några konkreta råd om hur man som hyresgäst bäst vårdar de gamla husen och miljöerna. På Stockholms stadsmuseums hemsida finns allmän information om byggnadsvård, www.stadsmuseum.stockholm.se.